

بررسی تاثیر سهام مدیریتی بر نوسان در سودها و ارقام غیر تعهدی در شرکتها

سمیه فرزین پور

کارشناسی ارشد حسابداری، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

S.farzinpour1366@gmail.com

دکتر محمدرضا عبدلی

استاد گروه حسابداری، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران. (نویسنده مسئول).

mra830@yahoo.com

دکتر محسن عرب یارمحمدی

دکتری گروه حسابداری، واحد شاهرود، دانشگاه آزاد اسلامی، شاهرود، ایران.

چکیده

سود گزارش شده از جمله اطلاعات مالی مهمی است که در هنگام تصمیم گیری توسط افراد در نظر گرفته می شود، همچنین ارقام تعهدی آسانتر از جریان نقدی دستخوش تغییر و دستکاری می شوند، از این رو مدیریت می تواند منجر به افزایش زمینه اشتباهات در ارقام تعهدی گردد. حاکمیت شرکتی با مکانیزم های برون سازمانی و مکانیزم های درون سازمانی می تواند منجر به افزایش قابلیت اتکاء اطلاعات، از جمله کیفیت سود و در نتیجه افزایش اعتماد سرمایه گذاران گردد. چارچوب های نظری مطرح شده درباره مکانیزم های درون و برون سازمانی، مالکیت مدیریت (مالکیت سهام مدیریت) را به عنوان یکی از مولفه های نظارتی درون سازمان معرفی می کند. یکی از راه حل هایی که از طریق آن، حاکمیت شرکتی می تواند اثر با اهمیتی به ثبات سود و کیفیت ارقام تعهدی حسابداری داشته باشد، آن است که مکانیزم های قوی حاکمیت شرکتی باید انگیزه ها یا فرصت های مربوط به مدیریت سود راکاهش دهد و در نتیجه به کاهش سطح اشتباهات در ارقام تعهدی و افزایش ثبات سود گردد. بنابر این هدف این تحقیق بررسی تاثیر سهام مدیریتی بر نوسان در سودها و ارقام غیر تعهدی در شرکتها میباشد. باتوجه به فرضیه های مطرح شده در این تحقیق، مشخص گردید که ارقام غیر نقدی در مقایسه با ارقام نقدی از ثبات کمتری برخوردار می باشند و ارقام غیر نقدی با قابلیت اتکای کمتر در مقایسه با ارقام نقدی با قابلیت اتکای بیشتر از ثبات کمتری برخوردار است. همچنین ارتباط بین تاثیر سهام مدیریت بر نوسان در سودها غیر خطی می باشد.

واژگان کلیدی: سهام مدیریتی، نوسان در سودها، ارقام غیر تعهدی.

مقدمه

بورس اوراق بهادار تهران، مکانی برای تجهیز پس اندازها و هدایت آن به سمت سرمایه گذاری مولد و مفید محسوب می شود. بنابراین این، مطالعه پیرامون موضوع های مرتبط با این سازمان از اهمیت ویژه ای برخوردار است (خدابنده و دستگیر، ۱۳۸۱). سود به عنوان یکی از مهمترین ارقام تأثیر گذار در تصمیم گیری استفاده کنندگان از صورتهای مالی است. این قلم از صورتهای مالی (سود) را می توان از جنبه های مختلفی از جمله طبقه بندی های متفاوت در صورت سود و زیان از نظر عملیاتی و غیر عملیاتی بودن، مستمر و غیر مستمر بودن و یا بررسی میزان نقدی و تعهدی بودن سود مورد بررسی قرار داد. زیرا امکان تکرار پذیری سود دیدگاه سرمایه گذاران را نسبت به خرید یا فروش اوراق بهادار و یا نگهداری آن تحت تأثیر قرار می دهد. یکی از عواملی که قابلیت استمرار سود به آن بستگی دارد میزان نقدی و تعهدی بودن سود می باشد.

سود گزارش شده از جمله اطلاعات مالی مهمی است که در هنگام تصمیم گیری توسط افراد در نظر گرفته می شود. تحلیلگران مالی عموماً سود گزارش شده را به عنوان یک عامل برجسته در بررسی ها و قضاوت های خود مد نظر قرار می دهند. سرمایه گذاران معتقدند که سود ثابت در مقایسه با سود دارای نوسان، پرداخت سود تقسیمی بالاتری را تضمین می کند. همچنین سود به عنوان یک معیار مهم از ریسک کلی شرکت قلمداد می شود و شرکتهای دارای سود هموارتر (هموارسازی سود)^۱ دارای ریسک کمتری می باشند. بنابراین شرکتهایی که از سود ثابتی برخوردارند بیشتر مورد علاقه سرمایه گذاران بوده و از نظر آنها محل مناسبتری برای سرمایه گذاری محسوب می شوند.

در زمینه اجزاء نقدی و تعهدی سود تحقیقات وسیعی در داخل و خارج کشور شده است. اسلوان (۲۰۰۴)، بیان می کند: اقلامی از تعهدات که دارای قابلیت اتکاء^۲ کمی هستند منجر به استمرار کمتر سود می شوند و درحالیکه بطور کلی سرمایه گذاران انتظار استمرار کمتر سود را ندارند.

مدیریت در انتخاب بین روشهای مختلف به حساب بردن وقایع مالی در چارچوب اصول پذیرفته شده حسابداری اختیارات قابل ملاحظه ای دارد. مثلاً در مورد استهلاک، روش های مختلف پذیرفته شده ای وجود دارد و مدیریت می تواند بین این روشها یکی را انتخاب کند. همچنین مدیریت می تواند فعالیت های مالی را زمانبندی کند به تأخیر انداختن یک یا چند قلم از فروشها و یا انجام مخارج اختیاری از جمله این اختیارات است به علت این انعطاف پذیری، مدیر می تواند به طور سیستماتیک روی سود گزارش شده از سالی به سالی دیگر تاثیر گذاشته و آن را هموار سازد. هموار سازی سود یک هدف روشن دارد و آن ایجاد جریان رشد ثابت در سود است. وجود این نوع دستکاری نیازمند آن است که شرکت سود زیادی داشته باشد تا بتواند ذخایر لازم را برای منظم کردن جریانها در هنگام نیاز تأمین کند. (فدنبیگ، ۱۹۹۵، ۵۴).^۳

اقلام تعهدی آسانتر از جریانات نقدی دستخوش تغییر و دستکاری می شوند، از این رو مدیریت می تواند منجر به افزایش زمینه اشتباهات در اقلام تعهدی گردد. با این حال، وجود مدیریت سود به معنای وجود اشتباهات در اقلام تعهدی، و در نتیجه، ثبات کمتر اقلام تعهدی نمی باشند.

اشتباه در اقلام تعهدی ناشی از دو موضوع می باشد. اول اینکه، برخی از اشتباهات به این دلیل می تواند رخ بدهد که برخی از اقلام تعهدی، تحت نظر برخی از قواعد حسابداری، از قابلیت اتکای بسیار پایینی برخوردارند و دوم اینکه، برخی از اشتباهات به دلیل برآورد از اثرات اقتصادی آتی رویدادهای جاری و گذشته بوجود می آیند. حاکمیت شرکتی^۴ با مکانیزم های برون سازمانی (که اکثراً شامل قوانین و مقررات می باشند) و مکانیزم های درون سازمانی می تواند منجر به افزایش قابلیت اتکاء اطلاعات، از جمله کیفیت سود و در نتیجه افزایش اعتماد سرمایه گذاران گردد. چارچوب های نظری مطرح شده درباره مکانیزم های درون و برون سازمانی، مالکیت مدیریت را به عنوان یکی از مولفه های نظارتی درون سازمان معرفی می کند. این دیدگاه، حاکمیت شرکتی را به عنوان راه حلی برای بهبود مشکلات نمایندگی^۵ می داند. از این رو یکی از راه حل هایی که از طریق آن، حاکمیت شرکتی می تواند اثر با اهمیتی به ثبات سود و کیفیت اقلام تعهدی حسابداری داشته باشد، آن است که مکانیزم های قوی حاکمیت شرکتی باید انگیزه ها یا فرصت های مربوط به مدیریت سود را کاهش دهد و در نتیجه به کاهش سطح اشتباهات در اقلام تعهدی و افزایش ثبات سود گردد (گیلن، ۲۰۰۶).

¹ Income Smoothing

² Reliability

³ Fedenberg, 1

⁴ Corporate Governance

⁵ Agency problem

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مالکیت سهام مدیریت^۱ بعنوان مکانیزم حاکمیت شرکتی (نظارت) دربرگیرنده عناصر درونی و بیرونی می باشد که مالکیت مدیران به عنوان عنصری از حاکمیت درونی شرکت تلقی می شود این تعریف، حاکمیت شرکتی را به عنوان مکانیزمی برای حل مشکلات نمایندگی (قراردادی) بیان می کند از این رو یک ساختاری که در آن حاکمیت شرکتی می تواند بر ثبات درآمدها و کیفیت ارقام تعهدی اثر گذار باشد این است که مکانیزم های قوی حاکمیت شرکتی باید فرصت ها و انگیزه های مدیریت سود را کاهش دهد بنابراین مالکیت سهام مدیریت باعث کاهش سطح اشتباهات در ارقام تعهدی و افزایش ثبات سود می گردد (گیلن، ۲۰۰۶).

مالکیت سهام مدیریت و همسویی منافع

استدلال می شود که مالکیت سهام مدیریت، منافع سهامداران و مدیران را هم راستا می کند. بدین ترتیب هر زمانی مالکیت مدیران افزایش یابد عملکرد شرکت نیز افزایش می یابد که منجر به کاهش هزینه های نمایندگی می شود (جانسون، ۱۹۹۳)^۲. بنابراین اهمیت فرضیه فوق الذکر به همسویی منافع مدیران و سهامداران تاکید دارد. تمرکز زیاد بر مالکیت سهام مدیریت به نظارتی اشاره دارد که مدیریت توسط عوامل خارجی را کاهش می دهد. مثل کارایی بازار سهام، نظارت حقوقی و... (موراک و همکاران، ۱۹۸۹)^۳. علاوه بر این منافع مدیران و رفتار آنها ممکن است با این حقیقت پیچیده شده که مدیران، سهامدار نیز هستند. از دیدگاه ارقام تعهدی و ثبات سود، با افزایش مالکیت مدیریت ممکن است انگیزه ها یا فرصت های مربوط به مدیریت سود کاهش یابد اگر اینگونه باشد انتظار یک رابطه مشابه بین مالکیت مدیریت، ثبات سود و ارقام تعهدی خواهیم داشت همچنین بین مالکیت مدیریت و عملکرد شرکت این رابطه برقرار می باشد. بنابراین ممکن است از دیدگاه هم سوی منافع مدیران و سهامداران یک رابطه U شکل (معکوس) بین مالکیت مدیریت و ثبات سود وجود داشته باشد.

مالکیت سهام مدیریت و قرارداد موثر

باتوجه به توضیحات قبل این نگرش وجود دارد که عناصر حاکمیت شرکتی مثل مالکیت مدیریت، می تواند بطور مستقل توسعه یابد و ممکن است نسبت به ترتیبات مالی و عملیاتی شرکت بی ارتباط باشند یک دیدگاه جایگزین عبارت است از برخی یا تمام عناصر حاکمیت شرکتی و ساختارهای آن ممکن است به صورت درونی به عنوان بخشی از ساختارهای مالی شرکت تعیین شود (دمستز، ۱۹۸۳)^۴. در این دیدگاه، شرکتها برای ارزیابی عملکرد مدیریت با مشکلات زیادی مواجه هستند، زیرا شرکتها به علت عواملی نظیر چرخه عملیاتی طولانی تر شرکت، جریان وجوه نقد آتی با عدم قطعیت بیشتر، تمایل بیشتر برای خسارت دیدن با احتمال بیشتری خواهان عناصر حاکمیت شرکتی می باشند، نظیر مالکیت سهام مدیریت که می تواند میزان نظارت را افزایش دهد یا آن را بهبود بخشد، بنابراین به عملکرد بهتر موسسه منجر شود. (دیچو و همکاران، ۲۰۰۲). شرکتها علاقه دارند برای ثبات سود بیشتر یا ارقام تعهدی با قابلیت اتکاء کمتر یا بیشتر، ممکن است آنها عناصر حاکمیت شرکتی را انتخاب کنند که متفاوت از شرکتهایی باشند که این ویژگیها را ندارند. به ویژه کاهش در ثبات سود و افزایش در ارقام تعهدی ممکن است به احتمال زیاد ناشی از نیا زیبشتر به تعهداتی که ناشی از زمانبندی بیشتر، مشکلات تطابق در شرکتهایی که با ساختارهای تجاری فراتر روبرو هستند،

¹ Managerial Share Ownership

² Johnson, 1993, p69

³ Morak et al, 1989, p45

⁴ Demsetz, 1983, p38

همچنین چرخه عملیاتی طولانی تر یا در اندازه های کوچکتر شرکت اتفاق بیافتد (همان منبع، ۸۹). که این خصوصیات ممکن است با سطحی از مالکیت سهام مدیریت مرتبط باشد، زیرا هر چه قدر سطح مالکیت مدیریت افزایش یابد باعث ایجاد قرارداد موثر می شود، که مشکلات ایجاد شده در ارزیابی عملکرد مدیریت را کاهش می دهد این توضیح به یک رابطه U شکل (معکوس) بین مالکیت مدیران و ثبات سود اشاره دارد.

سهامداران عمده

سهامداران عمده بزرگ نقش مهمی در حاکمیت شرکتی ایفا می کنند. به همین دلیل، حضور چنین سهامدارانی و اندازه هلدینگ های آنها، معمولاً به عنوان یک متغیر توضیحی در تحقیقات مالی به کار می رود.

اگرچه این فرض در ادبیات وجود دارد که سهامداران بزرگ، قدرت بیشتر و انگیزه های قوی تری برای حداکثر کردن ارزش سهامدار دارند (فرضیه هم راستایی انگیزه ها)، رابطه نظری میان سهامداران بزرگ و ارزش موسسه مبهم است. مالکیت عمده بالاتر از سطح مشخص ممکن است منجر به حفاظت مدیران مالک و در نتیجه سلب مالکیت از سهامدار خرد شود.

مسئله کلیدی در حاکمیت شرکتی این است که آیا سهامداران بزرگ (عمده) به حل مشکلات نمایندگی کمک می کنند یا آن را شدت می دهند.

مشکلات نمایندگی زمانی به وجود می آید که مدیران فعالیت هایی مثل حداکثر کردن فروش یا رشد دارایی را دنبال می کنند که خلاف ارزش سهامدار است و باعث منفعت آنها می شود، در حالی که به ضرر سهامداران خارجی منتهی می گردد. راه های زیادی برای کاهش این مسئله وجود دارد.

حق مالکیت به وسیله مدیران و نظارت به وسیله سهامداران عمده بزرگ، دو راهی است که بطور بالقوه می تواند مشکلات نمایندگی را کاهش و ارزش موسسه را افزایش دهد. وجود سهامداران عمده بزرگ می تواند میزان نظارت را افزایش دهد یا آن را بهبود بخشد و بنابراین به عملکرد بهتر موسسه منجر شود.

کسب حق مالکیت به وسیله مدیران و نظارت به وسیله سهامداران عمده بزرگ، دو راهی است که به شکل بالقوه می تواند مشکلات نمایندگی را کاهش و ارزش موسسه را افزایش دهد. حق مالکیت عمده به وسیله مدیران، منافع آنها را با منافع سهامداران هم راستا می کند، به طوریکه مدیریت محرک لازم برای فعالیت های حداکثرکننده ارزش را دارد. وجود سهامداران عمده نیز می تواند میزان نظارت را افزایش یا آن را بهبود بخشد و بنابراین به عملکرد بهتر موسسه منجر می شود (سایفرت و همکاران، ۲۰۰۵). به طور خلاصه می توان سازوکارهای کنترلی شرکت ها را برای کنترل مسئله نمایندگی به شرح زیر بیان کرد:

۱. وجود سهامداران داخلی شرکت (مدیران).
۲. وجود سهامداران عمده خارج از شرکت.
۳. سرمایه گذاران نهادی و شرکت های سرمایه گذاری سهامدار.
۴. استفاده شرکت ها از بدهی.
۵. رقابت در بازار نیروی کار مدیریت.
۶. استفاده شرکت ها از اعضای غیرموظف در هیات مدیره.
۷. بازار قبضه یا کنترل مالکیت شرکت ها (منظور از بازار کنترل شرکت ها، ادغام یا خرید یک شرکت توسط شرکت دیگر است. هدف از ادغام و تملک شرکت ها توسط شرکت های دیگر، جلوگیری از ورشکستگی کامل، بهبود مدیریت شرکت های ضعیف و یا کسب سهم بیشتر از بازار است).

این سازوکارها، شقوق مختلف کنترل عملکرد شرکت‌ها هستند و از آنها می‌توان به جای یکدیگر استفاده کرد و عملکرد یکسانی حاصل نمود. سه سازوکار از این هفت سازوکار کنترلی مستقیماً به نوع مالکیت شرکت‌ها مربوط می‌شود که عبارتند از: سهامداران عمده داخلی (مدیران)، سهامداران عمده خارج از شرکت و سرمایه‌گذاران نهادی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری سهامدار (شریعت‌پناهی، ۱۳۸۰).

سهامداران عمده با توجه به اینکه می‌توانند مدیران را بهتر کنترل کنند و هزینه‌های نمایندگی را کاهش دهند از اهمیت ویژه‌ای در حاکمیت شرکتی برخوردارند، اما نباید این موضوع را نیز فراموش کرد که اگر مالکیت سهامداران عمده به اندازه‌ای باشد که آنها را قادر به کنترل بی‌قید و شرط شرکت نماید، می‌تواند موجبات تضییع حقوق سهامداران اقلیت را موجب شود. بنابراین تعیین سطحی از مالکیت سهامداران عمده که بتواند از یک طرف مدیران را بهتر کنترل کند و از طرف دیگر قادر به کنترل بی‌قید و شرط شرکت نباشد با اهمیت می‌باشد.

فرضیه‌های پژوهش

- ✓ اقلام غیر نقدی در مقایسه با اقلام نقدی، از ثبات کمتری برخوردار است.
- ✓ اقلام غیر نقدی با قابلیت اتکای کمتر در مقایسه با اقلام نقدی با قابلیت اتکای بیشتر از ثبات کمتری برخوردار است.
- ✓ ارتباط بین تاثیر سهام مدیریت بر نوسان در سودها غیر خطی می‌باشد.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ نوع یا ماهیت، تحقیقی کاربردی و از نوع بررسی‌های پس‌رویدادی می‌باشد که براساس داده‌های مالی گذشته به بررسی فرضیات می‌پردازد. اطلاعات اساسی این تحقیق شامل داده‌های صورتهای مالی حسابرسی شده و اطلاعات مربوط به ترکیب هیات مدیره، ترکیب مالکیت، کیفیت سود، مولفه‌های تعهدی و مولفه‌های نقدی سود است که با مراجعه به پایگاه‌های اطلاعاتی استخراج، محاسبه و بر اساس آن مدل‌های تحقیق برآورد خواهد شد تا مبنایی برای آزمون فرضیات فراهم سازد. جامعه آماری این تحقیق را شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل می‌دهد. قلمرو زمانی تحقیق، با در نظر گرفتن اطلاعات نزدیک به زمان انجام تحقیق و در دسترس بودن اطلاعات مربوط در یک دوره ۶ ساله از ابتدای سال ۱۳۹۴ لغایت پایان سال ۱۳۹۹ تعیین شده است.

جامعه و نمونه آماری و دوره زمانی پژوهش

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در خلال سالهای ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۹ است.

- نمونه تحقیق شامل شرکت‌هایی است که بر اساس شرایط و ویژگی‌های زیر از جامعه آماری مزبور استخراج گردیده است.
۱. طی دوره مالی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹ در بورس اوراق بهادار فعال باشند (باتوجه به قلمرو زمانی تحقیق).
 ۲. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی آنها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
 ۳. طی دوره زمانی انجام تحقیق، سهام آنها حداقل هر سه ماه یکبار در بورس اوراق بهادار تهران مبادله شده باشند.
 ۴. جزو بانکها و موسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ، بانک‌ها و لیزینگ‌ها) نباشند زیرا افشای اطلاعات مالی و ساختارهای حاکمیت شرکتی در آنها متفاوت است.
 ۵. شرکت‌هایی که اطلاعات مورد نظر آنها در دسترس نباشد.

با توجه به مجموعه شرایط یاد شده تعداد ۱۰۲ شرکت به عنوان نمونه سیستماتیک در دوره زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹ دارای شرایط فوق بودند که به علت محدود بودن تمامی آنها به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند

۵۶۴		تعداد شرکت هایی که تا سال ۱۳۹۹ در بورس حضور داشتند
	(۱۸۱)	تعداد شرکت های که از سال ۱۳۹۴ از بورس حذف یا وارد فرابورس شدند
	(۶۹)	تعداد شرکت هایی که عضو شرکت های بخش مالی و خدماتی و بیمه و بانک ها و هلدینگ و ... بوده اند
	(۱۰۲)	تعداد شرکت هایی که پایان سال مالی آن ها منتهی به ۱۲/۲۹ نبوده است
	(۷۱)	شرکت ها نباید در ۶ ماه متوالی توقف معاملاتی داشته باشند.
۱۰۲	(۱۹)	تعداد شرکت هایی که اطلاعات مورد نیاز تحقیق آن ها در بازه زمانی در دسترس نبوده است یا ناقص بوده است

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده های تحقیق از آمار توصیفی و استنباطی استفاده خواهد شد. جهت تشریح و تلخیص داده های جمع آوری شده از آمار توصیفی (میانگین، میانه، چارک، واریانس و غیره) و برای تحلیل آزمون فرضیه های تحقیق از آمار استنباطی (تحلیل رگرسیون چند متغیره، آزمون t و آزمون F) بهره گرفته می شود. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده ها و استخراج نتایج پژوهش از نرم افزار Excel و spss استفاده خواهد شد. برای بررسی و برآورد مدل کلی از رگرسیون ساده و چندگانه استفاده شده است. دلیل استفاده از این روش به علت نوع ماهیت داده‌ها است. با توجه به مدل‌های ارائه شده که به زمان قبل از خود وابسته بودن ما ابتدا از روش سری زمانی استفاده کردیم (سری زمانی یعنی مجموعه ای از مشاهدات که بر حسب زمان مرتب شده است) که یکی از پیش فرض های سری زمانی آزمون خود همبستگی می باشد که چون مقدار دوربین واتسون در بازه ۱.۵ و ۲.۵ قرار گرفت نشان داد که این آزمون بدون نتیجه است و ما از رگرسیون ساده و چندگانه برای تحلیل فرضیه ها استفاده کردیم.

مدل و متغیرهای پژوهش

$$ROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t + \beta_2 TAcc_t + \varepsilon_t$$

$$ROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t + \beta_2 WC_t + \beta_3 NCO_t + \beta_4 FIN_t + \varepsilon_t$$

$$CATROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t + \beta_2 ROA_t * MSO_t + \beta_3 ROA_t * MSO_t^2 + \beta_4 WC_t * MSO_t + \beta_5 WC_t * MSO_t^2 + \beta_6 NCO_t * MSO_t + \beta_7 NCO_t * MSO_t^2 + \beta_8 FIN_t * MSO_t + \beta_9 FIN_t * MSO_t^2 + \beta_{10} MSO_t + \beta_{11} MSO_t^2 + \beta_{12} IN.DIR + \beta_{13} B.SIZE + \beta_{14} F.SIZE + \beta_{15} CFO + \beta_{16} LEV_t + \beta_{17} GROWTH_t + \beta_{18} VOLTY_t + \beta_{19} IND_t + \varepsilon_t$$

متغیر وابسته

عبارت است از متغیری که تحت تاثیر متغیرهای دیگر است و معمولاً اثرات سایر متغیرها بر روی آن مورد بررسی قرار می گیرد (طالب، ۱۰۴، ۱۳۸۰). به عبارتی دیگر، متغیری است که تحت تاثیر متغیر مستقل قرار می گیرد و بر اثر تغییرات آن تغییر می کند.

نوسان سود: نوسان سود را با استفاده از معادله زیر محاسبه می شود:

$$RoAt+1 = \alpha_0 + \alpha_1 RoAt + \varepsilon \quad \text{معادله (۱)}$$

که در معادله فوق ROA یعنی سود قبل از هزینه بهره (هزینه های مالی) و بعد از مالیات، تقسیم بر کل داراییها می باشد.

متغیرهای مستقل

به متغیری که از طریق آن متغیر وابسته پیش بینی می شود متغیر مستقل گفته می شود. به این متغیر، متغیر محرک یا درون داد نیز گفته می شود.

همچنین متغیری است که توسط پژوهشگر اندازه گیری، دستکاری یا انتخاب می شود تا تاثیر یا رابطه آن با متغیر دیگر اندازه گیری شود (دلاور، ۱۳۸۴).

تاثیر سهام مدیریت: تاثیر سهام مدیریت به صورت درصدی از سهام عادی تملک شده توسط هیأت مدیره اجرایی و غیر اجرایی اندازه گیری می شود. این اطلاعات به صورت غیر مستقیم از افشائیات صورتهای مالی سالانه استخراج می گردد. منظور از ارقام تعهدی حسابداری، کل ارقام تعهدی می باشد که از سه طبقه مجزا تشکیل شده است، شامل ارقام تعهدی جاری، ارقام تعهدی غیر جاری و ارقام تعهدی مالی می باشد. ارقام تعهدی کل همانند تحقیق انجام شده توسط ریچاردسون و همکاران (۲۰۰۵)، از طریق معادله زیر اندازه گیری می شود.

معادله (۲)

$$TACC = \Delta WC + \Delta NCO + \Delta FIN$$

مؤلفه های ارقام تعهدی کل به شرح زیر محاسبه می شود:

تغییر در دارایی های عملیاتی جاری - تغییر در بدهیهای عملیاتی جاری = ΔWC

دارایی های جاری - (سرمایه گذاری های جاری + وجوه نقد) = تغییر در دارایی های عملیاتی جاری

(بدهی های جاری - استقراض های کوتاه مدت) = تغییر در بدهیهای عملیاتی جاری

تغییر در دارائیهای عملیاتی غیر جاری - تغییر در بدهیهای عملیاتی غیر جاری = ΔNCO

(سرمایه گذاریهای غیر جاری - دارائیهای غیر جاری) = تغییر در دارائیهای عملیاتی غیر جاری

(استقراض های بلند مدت - بدهیهای غیر جاری) = تغییر در بدهیهای عملیاتی غیر جاری

تغییر در بدهیهای مالی - تغییر در دارائیهای مالی = ΔFIN

(وجوه نقد + سرمایه گذاری جاری + سرمایه گذاری غیر جاری) = تغییر در دارائیهای مالی

(استقراض های بلند مدت + استقراض های کوتاه مدت) = تغییر در بدهیهای مالی

متغیرهای کنترلی

در یک تحقیق اثر تمام متغیرها را بر یکدیگر نمی توان بطور هم زمان مورد مطالعه قرار داد. بنابراین باید اثر برخی از متغیرها را کنترل نموده و یا آنها را خنثی کرد، چنین متغیرهایی را کنترلی می نامند.

ما متغیرهایی متعددی از متغیرهای حاکمیت شرکتی را به عنوان متغیرهای کنترلی مورد استفاده قرار می دهیم:

هیأت مدیره مستقل^۱: عبارتست از درصد مدیران مستقل در هیأت مدیره شرکت I در سال t. این متغیر برای کنترل اثرات بالقوه نظارت بیشتر هیأت مدیره بر ثبات سود استفاده می شود.

اندازه هیأت مدیره^۲: عبارتست از تعداد اعضای مدیرانی که در جلسات هیأت مدیره شرکت می کنند. این متغیر به منظور کنترل اثرات بالقوه اندازه هیأت مدیره بر مدیریت سود استفاده می شود.

متغیر مصنوعی^۳: زمانی که مدیر عامل رئیس هیأت مدیره نیز باشد، برابر با ۱ و در غیر اینصورت برابر با صفر خواهد بود. این متغیر برای کنترل متغیرهای همبسته حذف شده ممکن مورد استفاده قرار می گیرد.

¹ IN.DIR

² B SIZE

³ DUAL

ما همچنین از یکسری متغیرهای کنترل اضافی زیر استفاده می کنیم:

اندازه شرکت^۱: عبارتست از الگاریتم ارزش دفتری کل داراییهای پایان سال علیرغم اینکه بوسیله دارایی های کل از تورم ارقام تعهدی کل^۲: جلوگیری می شود، متغیر فوق برای اطمینان از اینکه اثر اندازه شرکت کنترل شده است، در تجزیه و تحلیل TACC لحاظ می گردد. در اینجا لازم به ذکر است که تحقیقات قبلی بیانگر یک رابطه مثبت بین ارقام تعهدی اختیاری و اندازه شرکت می باشد.

جریان نقدی حاصل از فعالیتهای عملیاتی^۳: عبارتست از خالص جریان های نقدی حاصل از فعالیت های عملیاتی که بوسیله مجموع دارایی های کل پایان سال مربوطه از تورم آن کاسته می شود. تحقیقات قبلی بیانگر رابطه منفی بین ارقام تعهدی سرمایه در گردش و جریان نقدی حاصل از فعالیتهای عملیاتی می باشد.

اهرم مالی^۴: از طریق نسبت زیر اندازه گیری می شود:

استقراض کوتاه مدت + استقراض بلند مدت تقسیم بر کل داراییها

در تحقیقات گذشته رابطه منفی بین اهرم و ارقام تعهدی اختیاری مشاهده شده است.

درصد تغییرات سالانه در درآمدهای عملیاتی در طول ۳ سال گذشته: ریچاردسون در سال ۲۰۰۵ از این متغیر در تحقیق خود استفاده نمود و ذکر کرده است که ارقام تعهدی با رشد فروشها ارتباط مستقیم دارند. از آنجا که بارش فروش ها، ارقام تعهدی افزایش می یابد انتظار می رود که متغیر GROWTH ارتباط مثبتی با متغیر TACC داشته باشد، در نتیجه ارتباط منفی با ثبات درآمدها دارد.

انحراف معیار درصد تغییرات سالانه در درآمدهای عملیاتی قبل از بهره، مالیات و استهلاک در طول ۳ سال گذشته: تغییرات در سودها دلالت بر ابهام بیشتر و تمایل بیشتر در ایجاد اشتباهات در برآوردهای ارقام تعهدی می باشد، در نتیجه انتظار می رود که با ثبات پائین تر سود مرتبط باشد (دیچو و همکاران، ۲۰۰۲)، و در نتیجه انتظار می رود که یک ارتباط منفی (مثبت) بین TACC و VOLTY وجود داشته باشد.

صنعت^۵: یک متغیر صفر و یک برای طبقه بندی صنعت می باشد. در جائیکه شرکتها صنعتی باشند، IND=1 و برای سایر شرکتها برابر با صفر می باشد. این متغیر برای کنترل تفاوت ثبات سود و کیفیت ارقام تعهدی شرکتها صنعتی (تولیدی) با ثبات سود و کیفیت ارقام تعهدی سایر شرکتها به کار گرفته می شود.

تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش

در این تحقیق ابتدا پایداری ارقام تعهدی برای درآمدهای آتی در مقایسه با ارقام نقدی سنجیده می شود، همچنین قابلیت اتکای اجزای ارقام تعهدی که شامل ارقام تعهدی جاری، ارقام تعهدی غیر جاری و ارقام تعهدی مالی سنجیده می شود، سپس برخی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی شامل ساختار مالکیت، بر روی ثبات سود مورد ارزیابی قرار گرفته است. برای بررسی ساختار مالکیت از متغیر درصد مالکیت تعداد سهامداران عمده که در هیئت مدیره عضو می باشند استفاده می شود.

فرضیه ۱: ارقام غیر نقدی در مقایسه با ارقام نقدی، از ثبات کمتری برخوردار است.

$$ROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t + \beta_2 TAcc_t + \varepsilon_t$$

¹ FSIZE

² TACC

³ CFO

⁴ LEV

⁵ IND

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad i = 1, 2, 3 \end{cases}$$

نتیجه آزمون فرضیه اول در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول (۱): نتیجه آزمون فرضیه اول

$CATROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t$			
متغیر	ضریب	آماره T	سطح معنی داری
عرض از مبدا	۰/۲۰۴	۲۳/۵۰۴	۰/۰۰۰
نوسان سود	۰/۹۷۱	۲۰/۲۶۵	۰/۰۰۰
اقلام تعهدی	-۱/۱۵۰	-۰/۹۶۸	۰/۳۳۳
آماره F		۲۰۸/۰۹۰	
سطح معنی داری		۰/۰۰۰	
ضریب همبستگی		۰/۷۱۲	
آماره دوربین واتسون		۱/۹۷۰	

سطح معنی داری برای آزمون این فرضیه برابر با ۰/۰۰۰ است و چون این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. یعنی رابطه معنی داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۷۱۲ است. مقدار آماره F برابر با ۲۰۸/۰۹۰، آماره T برابر با ۲۰/۲۶۵ و آماره دوربین واتسون برابر با ۱/۹۷۰ که این مقدار عدم وجود خودهمبستگی را نشان می دهد. بنابراین رابطه ای معنادار و مستقیم بین متغیر مستقل اصلی و وابسته وجود دارد.

فرضیه ۲: اقلام غیر نقدی با قابلیت اتکای کمتر در مقایسه با اقلام نقدی با قابلیت اتکای بیشتر از ثبات کمتری برخوردار است.

$$ROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t + \beta_2 WC_t + \beta_3 NCO_t + \beta_4 FIN_t + \varepsilon_t$$

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad i = 1, 2, 3 \end{cases}$$

نتیجه آزمون فرضیه دوم در جدول ۲ ارائه شده است

جدول (۲): نتیجه آزمون فرضیه دوم

$CATROA_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 ROA_t$			
متغیر	ضریب	آماره T	سطح معنی داری
عرض از مبدا	۰/۲۰۵	۲۳/۴۱	۰/۰۰۰
نوسان سود	۰/۹۶۷	۱۹/۹۸	۰/۰۰۰
اقلام تعهدی جاری	-۱/۷۴۳	-۱/۳۰۴	۰/۱۹۳
اقلام تعهدی غیر جاری	-۲/۲۸۵	-۰/۱۲۱	۰/۹۰۴
اقلام تعهدی مالی	۳/۹۲۵	۰/۲۲۲	۰/۸۲۴
آماره F		۱۰۴/۲۵۱	
سطح معنی داری		۰/۰۰۰	
ضریب همبستگی		۰/۷۱۳	
آماره دوربین واتسون		۱/۹۷۰	

سطح معنی داری برای آزمون این فرضیه برابر با ۰/۰۰۰ است و چون این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. یعنی رابطه معنی داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۷۱۳ است. مقدار آماره F برابر با ۱۰۴/۲۵۱، آماره T برابر با ۱۹/۹۸۸ و آماره دوربین واتسون برابر با ۱/۹۷۰ که این مقدار عدم وجود خودهمبستگی را نشان می دهد. بنابراین رابطه ای معنادار و مستقیم بین متغیر مستقل اصلی و وابسته وجود دارد.

اقلام تعهدی غیر جاری > اقلام تعهدی جاری > اقلام تعهدی مالی
فرضیه ۳: ارتباط بین تاثیر سهام مدیریت بر نوسان در سودها غیر خطی می باشد.

CATROA_{t+1}=

$$\beta_0 + \beta_1 ROA_t + \beta_2 ROA_t * MSO_t + \beta_3 ROA_t * MSO_t^2 + \beta_4 WC_t * MSO_t + \beta_5 WC_t * MSO_t^2 + \beta_6 NCOT_t * MSO_t + \beta_7 NCOT_t * MSO_t^2 + \beta_8 FIN_t * MSO_t + \beta_9 FIN_t * MSO_t^2 + \beta_{10} MSO_t + \beta_{11} MSO_t^2 + \beta_{12} IN.DIR + \beta_{13} B.SIZE + \beta_{14} F.SIZE_t + \beta_{15} CFO + \beta_{16} LEV_t + \beta_{17} GROWTH_t + \beta_{18} VOLTY_t + \beta_{19} IND + \epsilon_t$$

$$\begin{cases} H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0 \\ H_1 : \beta_i \neq 0 \quad i = 1, 2, 3 \end{cases}$$

نتیجه آزمون فرضیه سوم در جدول ۳ ارائه شده است

جدول (۳): نتیجه آزمون فرضیه سوم

CATROA _{t+1} = $\beta + \beta_1 ROA_t + \beta_{17} GROWTH_t + \beta_{18} VOLTY_t$			
ضریب	آماره T	سطح معنی داری	متغیر
۰/۳۱۵	۲/۵۹۶	۰/۰۱۰	عرض از مبدا
۰/۸۹۸	۲/۷۰۸	۰/۰۰۷	نوسان سود
۰/۳۳۶	۰/۲۸۴	۰/۷۷۷	اثر متقابل نوسان سود و سهام مدیریت
-۰/۲۶۵	-۰/۲۵۷	۰/۷۹۷	اثر متقابل نوسان سود و توان دوم مالکیت سهام مدیریت
-۶/۸۶۸	-۰/۳۰۷	۰/۷۵۹	اقلام تعهدی جاری
۱/۰۶۰	۰/۱۲۴	۰/۹۰۱	اثر متقابل اقلام تعهدی جاری و سهام مدیریت
۴/۲۳۰	۰/۰۵۶	۰/۹۵۵	اثر متقابل اقلام تعهدی جاری و توان دوم سهام مدیریت
-۹/۶۶۴	-۰/۵۰۴	۰/۶۱۵	اقلام تعهدی غیر جاری
۱/۵۲۲	۰/۱۹۹	۰/۸۴۲	اثر متقابل اقلام تعهدی غیر جاری و سهام مدیریت
۵/۲۵۲	۰/۰۷۱	۰/۹۴۴	اثر متقابل اقلام تعهدی غیر جاری و توان دوم سهام مدیریت
۶/۵۳۰	۰/۳۱۸	۰/۷۵۱	اقلام تعهدی مالی
-۴/۱۷۱	-۰/۵۱۰	۰/۶۱۰	اثر متقابل اقلام تعهدی مالی و سهام مدیریت
۵/۱۵۳	۰/۶۵۶	۰/۵۱۲	اثر متقابل اقلام تعهدی مالی و توان دوم سهام مدیریت
۰/۱۱۹	۰/۵۲۱	۰/۶۰۲	مساهم مدیریت
-۰/۱۱۶	-۰/۵۹۱	۰/۵۵۵	توان دوم سهام مدیریت
۰/۰۳۷	۱/۳۳۷	۰/۱۸۲	هئیت مدیره غیر موظف
۰/۰۰۵	۰/۴۲۷	۰/۶۷۰	اندازه هیئت مدیره
-۰/۰۱۰	۰/۸۲۵	۰/۴۱۰	اندازه شرکت
۸/۳۵۲	۰/۶۹۸	۰/۴۸۶	جریان نقدی حاصل از عملیات
۰/۰۲۹	۰/۸۰۷	۰/۴۲۰	اهرم مالی
۰/۰۰۱	۳/۷۱۴	۰/۰۰۰	در صد تغییرات سالانه در درآمدهای عملیاتی در طول ۳ سال گذشته

-۰/۰۸۸	-۱/۵۰۵	۰/۱۳۳	صنعت
-۰/۰۱۴	-۳/۴۰۲	۰/۰۰۱	انحراف معیار درصد تغییرات سالانه در درآمدهای عملیاتی در طول ۳ سال گذشته
۲۰/۶۰۱			آماره F
۰/۰۰۰			سطح معنی داری
۰/۷۳۵			ضریب همبستگی
۲/۰۲۹			آماره دوربین واتسون

سطح معنی داری برای ثبات سود برابر با ۰/۰۰۷ است و برای درصد تغییرات سالانه درآمدهای عملیاتی در طول ۳ سال گذشته انحراف معیار درصد تغییرات سالانه درآمدهای عملیاتی در طول ۳ سال گذشته به ترتیب ۰/۰۰۰ و ۰/۰۰۱ است چون این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. یعنی رابطه معنی داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۷۳۵ است. مقدار آماره F برابر با ۲۰/۶۰۱، آماره T برابر با ۲/۷۰۸ و آماره دوربین واتسون برابر با ۲/۰۲۹ که این مقدار عدم وجود خودهمبستگی را نشان می دهد. بنابراین رابطه ای معنادار و مثبت بین متغیر مستقل اصلی و وابسته وجود دارد. و با توجه به بقیه مولفه ها که سطح معنی داری شان بیشتر از ۰/۰۵ است و فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می شود یعنی معنی دار نیستند و چون در معادله رگرسیونی، سهام مدیریت به صورت درجه دوم می باشد و سطح معنی داری آن نیز بیشتر از ۰/۰۵ شده نشان دهنده غیرخطی بودن مدل است. که نشان می دهد ارتباط بین سهام مدیریت و نوسان سود ها غیر خطی می باشد

پیشنهاد های کاربردی

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می شود:

- ✓ با توجه به نتایج حاصل از بررسی ساختار مالکیت مشخص گردید، مالکیت مدیران که معمولاً سهامداران عمده تلقی می شوند، نقش مهمی در بهبود گزارشگری مالی دارند این موضوع می تواند ناشی از نقش نظارتی و حرفه ای عمل کردن این طیف از سهامداران باشد. ضمن تاکید بر نقش نظارتی این طیف از سهامداران توصیه می شود به منظور حفظ حقوق سهامداران اقلیت، قوانین و مقررات و آیین نامه ها به گونه ای تنظیم و تصویب شود که حقوق قانونی این طیف از سهامداران تامین شود.
- ✓ با توجه به تاثیر مثبت مدیران غیر موظف در بهبود گزارشگری مالی توصیه می شود راهکارها و آیین نامه ها به گونه ای تدوین شود که مدیران غیر موظف نقش موثرتری در راهبری شرکتها داشته باشد.
- ✓ ملزم نمودن شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار به ارائه به موقع وبه هنگام اطلاعات راجع به اجزای جریان های نقدی و ارقام تعهدی به صورت مجزا در قالب گزارش های رایانه ای مدون شده و صورت های مالی خلاصه شده که به طور گسترده ای می تواند در تصمیم گیری موثر باشد.
- ✓ سازمان و موسسات حسابرسی درخصوص محیط واحدهای مورد رسیدگی، خصوصاً در نظر گرفتن میزان مالکیت مدیریت شرکت و اثر آن بر مدیریت سود و در نتیجه لحاظ کردن این عنصر مهم در قضاوت آنها نسبت به صورتهای مالی.

منابع

- ✓ آذر، عادل، مؤمنی، منصور، (۱۳۸۰)، آمار و کاربرد آن در مدیریت، انتشارات سمت، جلد دوم، سازمان بورس اوراق بهادار تهران، ۱۳۸۶.
- ✓ آئین نامه حاکمیت شرکتی.
- ✓ پورحیدری، امید، همتی، داود، (۱۳۸۳)، اثر قراردادهای بدهی، هزینه های سیاسی، طرح های پاداش و مالکیت در دستکاری سود توسط سهامداران، مجله تحقیقات مالی، شماره ۸۱، صص ۳۷-۵۳.
- ✓ تهرانی، رضا، (۱۳۸۵)، تجزیه و تحلیل صورتهای مالی، چاپ اول، انتشارات نگاه دانش.
- ✓ ثقفی، علی، کردستانی، غلامرضا، (۱۳۸۳)، بررسی وتبیین رابطه بین کیفیت سود و واکنش بازار به تغییرات سود نقدی، مجله بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۷.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)، مبانی نظری حاکمیت شرکتی، ماهنامه حسابداری، شماره ۱۶۸.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)، فلسفه حسابرسی، چاپ اول، انتشارات علمی و فرهنگی.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، باغومیان، رافیک، (۱۳۸۳)، نقش هیئت مدیره درحاکمیت شرکتی، ماهنامه حسابداری، شماره های ۱۷۳ و ۱۷۴.
- ✓ American Accounting Association.(1965),"A statement Of Basic Accounting Theory".
- ✓ Balsta,S and Mika,G,(2007)," Methodology for testing the relationship between ownership structure and discretionary accruals and earnings produced aware,Accounting Research 52,pg-32-68.
- ✓ Becker,C.L.,M.L. DeFond, J.Jiambalvo, and K. R. Subrahmanyam, (1998),"The effect Of Audit Quality on earnings management", Contemporary Accounting Research 15, 1-24.
- ✓ Boen,(1987)," Increased information content of accruals and cash", The Accounting Review8,pg-37-49.
- ✓ Dechow, P., Sloan, R., Sweeney, A, (1995), "DetectingEarnings Management" The Accounting Review. Apr. vol2, pg. 193-225.
- ✓ Dechow, P.M. and Dichev, I.D.,(2002), "the Quality of Accruals and Earnings: the Role of Accrual Estimation Errors". Accounting Review,Vol 77, 35-59.
- ✓ Dechow, P.M., Richardson, S.A. and Sloan, R.G, (2004), "The Persistence and Pricing of the Cash Component of Earnings" Working Paper, SSRN.
- ✓ Dechow, P.M, S.P. Kotharri and R .L. Walts, (1998)."The Relation Between Earnings and Cash Flow." Joarnal Of Accounting and Economics 25,133-168